

8. Лесняк Н. В. Міжпредметні зв'язки у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх учителів початкових класів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Рівне, 1997. 181 с.

Пометун Олена Іванівна

*доктор педагогічних наук, професор,
Головний науковий співробітник
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

ЯК ПІДГОТУВАТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УРОКУ

Аналіз значної кількості публікацій, методичних рекомендацій та конспектів уроків, що розміщені в Інтернеті як зразки для діяльності вчителів [3] свідчить, що питання структури і методики проведення уроку висвітлюються достатньо традиційно [1]. Очевидно, що сьогодні моделювання і проектування уроку вимагають технологізації і інструментального прагматичного підходу, бо 6-8 типів уроку з різною структурою [1;3] важко навіть запам'ятати і неможливо використовувати як повсякденний інструмент підготовки до уроку. Водночас бачимо, що структура і методика уроку не привертають належної уваги вчених і вчителів практиків. І це зрозуміло на тлі величезної кількості інновацій, що ними мають опанувати і застосовувати на практиці вчителі початкової школи.

Проте відсутність подібних розробок породжує відірваність теорії від практики та заважає вчителям, сфокусувавшись на змісті уроку, легко відібрати методи й форми навчання.

Багаторічний досвід опрацювання значної кількості інноваційних технологій [4] і навчання вчителів-практиків дозволив нам сформулювати і запропонувати просту і доступну для них модель-матрицю, за якою будь-який урок складається з трьох частин: вступної, основної та підсумкової. При цьому ми не визначаємо типологію уроків, яка зазвичай відповідає основним етапам навчального процесу (засвоєння нового матеріалу, осмислення матеріалу, формування умінь і навичок, узагальнення

тощо), що обумовлюють цілі і завдання навчання на уроці. Пропонована нами технологічна матриця уроку побудована з урахуванням психолого-дидактичних закономірностей і є універсальною – такою, що дозволяє реалізовувати будь-які цілі і завдання уроку за умови коректного формулювання освітніх результатів навчання учнів. Отже, **міжпредметна технологічна матриця уроку** залежно від предметного наповнення і дидактичних завдань уроку, може набувати різних характеристик (тип уроку: набуття нових знань чи формування умінь тощо, так і різного змісту: математичний, природознавчий, мовно-літературний та ін.)

Схарактеризуємо цю модель ґрунтовно, висвітлюючи завдання і методику організації діяльності учнів в кожній частині уроку.

Вступна частина уроку (зазвичай перші 5–7 хвилин) є етапом актуалізації опорних знань і уявлень учнів та мотивації їх до навчання. Під «актуалізацію» розуміється необхідність поживлення у пам'яті учнів опорних знань та життєвих уявлень, які треба лише «дістати» з довготривалої пам'яті. Це є необхідним з погляду на те, як функціонує наше мислення, що є асоціативним. Саме слово «актуалізація» підказує, що необхідно «зробити щось актуальним, потрібним» на час саме цього уроку. Опорними такі знання учнів є тому, що саме на них, як «на фундаменті, опорі» будуються наступні знання, оскільки наше мислення є асоціативним. Це дуже важливо з психологічної точки зору, оскільки знання стають міцнішими та осмисленішими, якщо вони отримуються в контексті того, що людина вже знає та розуміє. І навпаки, інформацію буде швидко втрачено, якщо вона запропонована учневі без контексту або без зв'язку з тими знаннями, які в нього вже були.

Крім того, таке звернення до вже засвоєного матеріалу підвищує увагу учнів до теми, проблеми, будить їх зацікавленість, тобто виконує мотиваційну функцію. Мотивація до навчальної діяльності – це друге завдання вступної частини уроку. Діти мають усвідомити потребу у пізнанні, персональну значущість того, чого можна навчитись на цьому уроці.

Отже, на цьому етапі методи і завдання, які пропонуємо учням, сприяють тому, щоб вони разом з учителем:

- освіжили наявні в них знання, уявлення, уміння, пов'язані з опрацьовуваною темою;
- провели інвентаризацію цих знань і уявлень (у тому числі, помилкових);
- зосередили увагу на новій темі;
- створили контекст для сприйняття нових ідей;
- сформуvalи позитивне ставлення, зацікавленість до процесу навчання.

Під час цього етапу, як і протягом усього уроку, важливо, щоб учитель говорив якомога менше, а надавав слово учням. Роль учителя полягає в тому, щоб виступати провідником, стимулюючи учнів до роздумів, уважно вислуховуючи їхні міркування. Процес активного згадування того, що вони знають з опрацьовуваної теми, змушує їх аналізувати власні знання та уявлення. Це дає змогу визначити рівень власних знань і уявлень, до яких можуть бути долучені нові. Спеціальними методами, що сприяють розв'язанню цих завдань, окрім запитань вчителя, можуть бути кластер, асоціативний куц, мозковий штурм та. ін. Завершенням вступної частини є оголошення вчителем нової теми та передбачуваних результатів уроку, що стимулює усвідомлення школярами власних цілей навчання, оскільки досягти освітніх результатів у цій моделі ми можемо тільки, залучивши учнів до діяльності. Отже, вони теж повинні розуміти, для чого вони прийшли на урок, до чого їм треба прагнути і як будуть перевірятись їх досягнення.

Після такого початку уроку учитель організовує активну діяльність учнів з дослідження, осмислення матеріалу, пошуку відповідей на раніше поставлені питання, постановки нових запитань і пошуку відповідей на них, що складає **основну частину уроку** (до 70% часу уроку). Головним завданням цієї частини є конструювання учнями знань і навичок, формування власного ставлення до теми.

На цьому етапі уроку учні за допомогою вчителя:

- порівнюють свої очікування з тим, що їм реально пропонують вивчити;
- ставлять питання щодо нового змісту;
- експериментують, пробують зробити що-небудь з того, чого навчаються, на практиці, виходячи з наявних у них уявлень, знань, умінь незалежно від того, чи є вони достатніми;
- аналізують отриманий досвід;
- переглядають свої очікування й висловлюють нові;
- виявляють головне, осмислюють теоретичні ідеї, концепції;
- відстежують хід власних думок;
- роблять висновки щодо змісту матеріалу;
- пов'язують зміст уроку з особистим досвідом;
- відпрацьовують уміння і стратегії мислення.

Коли учень долучається до сприйняття нової інформації або ідей у процесі читання тексту, перегляду фільму, прослуховування лекції вчителя, він вчиться відстежувати своє розуміння нового й не ігнорувати прогалини в ньому, записуючи у вигляді запитань те, що не зрозумів, аби з'ясувати в майбутньому. Подальше відпрацювання й закріплення учнями нових знань і способів діяльності на цьому етапі уроку відбувається за допомогою різноманітних методів і прийомів організації їх активної самостійної роботи.

Коли учні зрозуміли ідеї уроку й виконали вправи для формування вмінь, слід перейти до **підсумкової частини уроку** (до 15% часу). Її завданнями є узагальнення, систематизація (але не відтворення!) того, що вивчалось й рефлексія учнів щодо процесу і результатів навчальної діяльності. Цей третій етап уроку – найважливіша фаза навчання, що має бути рефлексивним за своєю природою. Необхідно, щоб учні подумали про те, чого вони дізналися, чого навчилися, запитали себе, що це для них означає, як це змінює їхнє бачення і як вони можуть це використовувати.

На цьому етапі учні разом з учителем:

- узагальнюють та інтерпретують основні ідеї уроку;
- обмінюються думками та висловлюють особисте ставлення до окремих положень матеріалу чи уроку в цілому;

- оцінюють набуті знання і уміння;
- ставлять перед собою додаткові запитання;
- планують застосування вивченого.

Саме на цьому етапі учні удосконалюють важливе уміння – резюмувати інформацію, викладати складні ідеї, передавати почуття й уявлення в кількох словах, співвідносити нову інформацію зі своїми сталими уявленнями, тобто свідомо пов'язувати нове з уже відомим.

Таким чином така модель дає простір для дійсно активного сучасного навчання учнів, що реалізує концепцію Нової української школи. Процес навчання (побудова уроку) починається з визначення того, що ми вже про це знаємо, та чого належить навчитись, які запитання постають перед нами у зв'язку з темою уроку. Потім слід приступити до вільного виявлення учнями фактів і розгляду варіантів розв'язання проблем, а наприкінці перейти до заснованого на фактах осмислення власної позиції щодо відповідей на поставлені запитання. У процесі дослідження матеріалу особлива увага приділяється аналізу інформації і джерел, з яких вона надходить, порівнюються інформація, зокрема й упередження і забобони як учня, так і інших учнів, і фахівців, виробляється основи для власних суджень.

Лише правильно розуміючи і використовуючи потенціал кожної з частин уроку, можна оптимально відібрати методи. Ігнорування цього породжує багато помилок у практиці вчителів. Вибір методів навчання з інструментарію технології розвитку критичного мислення залежить від того, які є завдання тієї чи іншої частини уроку. Деякі методи є більш багатофункціональними і використовуються в різних частинах уроку, деякі – лише в одній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аммаєва Л. А. Структура уроку в початковій школі. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/34887/

(дата звернення 16.09.2020)

2. Конспекти уроків у початковій школі. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/

(дата звернення 16.09.2020)

3. Максименко В.П. Сучасний урок: теорія і практика (дидактичний аспект) Математика в сучасній школі. – 2013. - №11.- с.11-16. URL: [/http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5360/1/V_Maksymenko_MSS_11_GI.pdf](http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5360/1/V_Maksymenko_MSS_11_GI.pdf) (дата звернення 30.09.2020)

4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. – К. Освіта, 2014

Роєнко Людмила Миколаївна
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фахових методик та
інноваційних технологій у початковій
школі
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Серед важливих педагогічних проблем, які поставило життя перед сучасною школою, є використання альтернативних форм організації навчання учнів, розробка нових педагогічних ідей та підходів до освітнього процесу, в центрі яких – особистість дитини з її потребами, інтересами та життєвими проблемами. Сучасна школа потребує радикальних змін, нових освітніх технологій.

Розв'язання цих проблем під силу лише вчителю з високим професійним, культурним та інтелектуальним рівнем підготовки. Сучасний учитель має забезпечити розвиток і саморозвиток особистості учня, активізувати його творчі можливості в навчанні. За таких умов учителю необхідно оволодівати новими педагогічними технологіями, бути готовим до впровадження їх у шкільну практику.

Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій передбачає: ознайомлення студентів з теоретичними положеннями інноваційних технологій навчання; практичне оволодіння більшістю педагогічних технологій,